

שאלה: בני מתחתן בעוד חודש. אינני מזמין לחתונה כל האנשים המתפללים אתי בבית הכנסת. די לי בזה שאזמין אותם לסעודת "קידוש" בבית הכנסת, שבת בבקר אחרי עליית בני החתן לספר התורה. אבל מי שהוא אמר לי שאסור לערוך שם סעודה. אני תמה כי ראיתי הרבה נוהגים כן. ועוד, מה זה שונה מסעודה שלישית שהחסידיים נוהגים כל שבוע לאכול בבית הכנסת?

תשובה: עלינו לדעת כי יש בקדושת בית כנסת מעין קדושת בית המקדש (מגילה כט, א). והיו שאמרו כי זה מדאורייתא (אנציקלופדיה תלמודית, ערך: בית הכנסת, ציון 142). לכן מה שנאמר על "מורא מקדש" (ויקרא יט, ל) נאמר גם על בתי כנסת. לכן אין נוהגים בהם קלות ראש, כגון שחוק ושיחה בטילה (משנה ברורה, סי' קנא ס"ק ב, כולל בזה גם דברי חולין, אפילו לצורך). אין אוכלים ושותים בהם (שולחן ערוך או"ח תחילת סי' קנא). רק אם המקום משמש גם כן למקום לימוד, נניח יש שם כולל אברכים, מותר להם לאכול ולשתות שם, זהו היתר מדוחק, כדי שלא יתבטלו מלימודם ללכת הביתה כדי לאכול (שם). אבל אם לא מדובר בלומדים שם, אסור לאכול שם. תתבונן. אם היית נוכח בזמן דיון באולם בית משפט, כלום היית מוציא שם סְנְדוּיץ' כדי לאכול? הרי יאשימו אותך בבזיון בית המשפט! וכן במוזיאון לא יתנו לך לאכול סעודה. ואנו צריכים לנהוג כבוד בבית הכנסת לא פחות מאשר נהוג בכל העולם במקומות המכובדים!

אמנם בשולחן ערוך מתיר להתכנס שם לסעודת מצוה, כמו שהיו עושים בזמן חז"ל לְעֵבֶר את השנה. אבל המשנה ברורה (ס"ק יט) מפרש שאוכלים שם רק פת וקטניות, ואין שם שתיית משקים המשכרים. וכמובן שלא תהיה שם קלות ראש. וכן הוא מתיר לערוך שם סעודת סיום הש"ס, אם אין להם מקום אחר מרווח.

הרב עובדיה יוסף (שו"ת יחיה דעת ח"ג פסקא י) התיר לערוך בבתי כנסת סעודה שלישית, בניגוד לכמה אחרונים שאסרו אפילו לערוך שם סעודת ברית מילה. ויעץ שיגידו שם דברי תורה, כד שיהא חשוב זיכוי הרבים, ותוספת למצוה.

אבל אני תמה. הרי כשיושבים הרבים בסעודה, ויושבים זמן רב, אי אפשר להם בלי לדבר זה עם זה כל מיני שיחת חולין. ואם התירו לאכול, מי התיר לדבר שם דיבורים אלו? וכי תאמר, הרי נהוג בכמה מקומות שבמשך התפילה, בזמן חזרת הש"ץ ובזמן קריאת התורה, רב הזמזום של שיחות ריעים בבית הכנסת, והנושא הזה כבר פרוץ! תשובה לכך, גם יש הרבה אנשים המדברים לשון הרע, או המשקרים. כלום נאמר שהדבר כבר מותר מפני שיש זלזול במצוה זו?

אני מציע שתערוך הסעודה רק בעזרת נשים. כי ר' אברהם דנציג, מחבר "חיי אדם" כתב בספרו "חכמת אדם" (כלל פו, ס"ק טו) שאין שם קדושת בית הכנסת. אמנם "ערוך השולחן" (קנד, ז) חלק עליו וסבור שיש שם קדושת בית הכנסת. מה הרעיון? אלא ציווי חז"ל שיתפללו עשרה אנשים במניין, נאמר רק לגברים ולא לנשים. הנשים מתפללות בבית כי עסוקות הן בגידול הילדים. וגם אם באות להצטרף לתפילה בבית הכנסת, אינן נמנות בין מניין המתפללים. ולכן לא חלה קדושת בית כנסת על המקום הקבוע שלהן להתפלל שם.

כיון שיש אומרים כי "מורא מקדש" בבית הכנסת הוא רק מדרבנן (ראה אנציקלופדיה תלמודית, ערך בית הכנסת, ציון 143) ויש לפנינו חילוקי דיעות בענין עזרת נשים, הדבר הוא ספק ספיקא. שמא הלכה כהסובר שהוא דרבנן. ואע"פ שגם דבר מדרבנן יש לקיים, אבל שמא הלכה כדברי "חכמת אדם". ולכן מותר לערוך שם סעודה, וגם בלי חשש של המדברים שם דבורים בטלים.

יש עוד אפשרות. אם בזמן שייסדו את בית הכנסת התנו תנאי שהבנין ישמש גם לדברי חול, יהיה מותר (שם באנציקלופדיה, ציון 204). אמנם לפי דברי התוספות, תנאי זה יכול להועיל רק בחוץ לארץ, ולא בבתי כנסת שבארץ הקודש. אבל כאמור, המתירים יהיה להם על מי לסמוך (הרא"ש והטור).

עוד היתר: גם אם בנין בית כנסת לא הוקבע לכך בקביעות, אלא המתפללים שכרו את המקום, ואפשר שבעל הנכס לא יאריך להם זמן השכירות, לא חל עליו איסור הנ"ל. (ראה משנה ברורה סימן קנד ס"ק ד) "השוכרים בית... לחודש או לשנה. והטעם דכיון דבכלות [=בגמר] זמן השכירות יש ביד בעל הבית שלא להשכיר להם עוד, אם כן אינו אלא עראי ואין בו קדושה".

אבל עלינו לשמור מצוות הקב"ה בשלימות ובמסירות-לב. חז"ל (שבת לב, א) יִחַסוּ עוֹנֵשׁ חֲמוֹר לְמִי שֶׁקֹּוֹרָא לְבֵית הַכְּנֶסֶת "בֵּית עַם". כלומר מקום אסיפה בלבד. נקח לנו הבנת המקרא שהקב"ה מכריז "כי מִכְבְּדֵי אֶכְבְּד" (שמואל-א ב, ל). הבית המיועד לתפילות אינו מסעדה, חלילה.

אינך חייב בסעודה זו של "קידוש" לרגל עליית בנך לספר התורה. מי שלא מוזמן לחתונה באולם, והוא מתפלל בבית כנסת שלך, יברך אותך ברכת "מזל טוב" גם בלי שתכין לו אכילה ושתייה. כבודו של הקב"ה עדיף מכבודם של הבריות!